

“Şimal-Cənub” layihəsi: Azərbaycanın enerji mərkəzi kimi rolu güclənir

Azərbaycanın yerləşdiyi mövqe və zəngin təbii ehtiyatları müxtəlif enerji layihələrini həyata keçirməyə imkan verir. II Qarabağ müharibəsində ölkəmizin qələbəsindən sonra Cənubi Qafqazda davamlı sülhün və təhlükəsizliyin təminatı üçün regional iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı və genişlənməsi zəruridir. Çoxtərəfli əməkdaşlıq işğalçılıq cəhdlərinin qarşısını alaraq bölgənin perspektiv təhlükəsizliyini gücləndirməklə yanaşı, Cənubi Qafqazın dinamik inkişafına şərait yarada bilər.

Azərbaycanın xoşməramlı missiyası, etibarlı tərəfdaş olması regional və beynəlxalq layihələrlə sübut olunub. Hazırda respublikamız Cənubi Qafqaz və Xəzər hövzəsinin elektrik enerjisi ixrac edən dövlətlərdən biridir. Ölkədə elektrik enerjisi istehsalı, digər tərəfdən həmin enerjinin xarici dövlətlərə çatdırılması sisteminin yenidən qurulması artmaqdadır. Energetika Nazirliyinin hesabatına əsasən, bu ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycanda elektrik enerjisi istehsalı 6 milyon 924,9 milyon kilovat-saat təşkil edib. Bu ilin ilk üç ayında ölkəmizdən elektrik enerjisi ixracı 25,9 milyon kilovat-saat artaraq 509 milyon kilovat-saat çatıb. Azərbaycandan ən böyük elektrik enerjisi idxalçısı Gürcüstandır-464,9 milyon kilovat-saat.

“Şimal-Cənub” layihəsi eyni zamanda, regional enerji təhcizati və təhlükəsizliyin təminatı baxımından əhəmiyyətlidir. Layihəyə əsasən, enerji sistemlərinin birləşdirilməsinin texniki-iqtisadi əsaslandırılması bir il ərzində hazırlanmalıdır. Texniki-iqtisadi əsaslandırılma layihəsinin sifarişçisi İranda “TAVANİR” şirkətidir. Şirkət “Rosseti” PSC, “Azərenerji” ASC ilə razılıq əsasında elektrik enerjisi sahəsində müəyyən işlərin həyata keçirilməsi üzrə müvafiq təcrübəyə malik olan şirkətlər arasında texniki-iqtisadi əsaslandırmanın tərtibatçısını müəyyən edəcək.

Üç ölkənin enerji sistemlərinin cari vəziyyətinin kompleks təhlili və inkişaf perspektivləri, enerji sistemlərinin birləşdirilməsi, Rusiyadan İrana Azərbaycan ərazisi vasitəsilə elektrik enerjisinin verilməsini nəzərdə tutan “Şimal-Cənub” enerji layihəsinin yaradılması ilə bağlı danışıqlar 2005-ci ildən aparılır. Layihəyə 2018 -ci ilin aprelində Bakıda keçirilən üç ölkənin enerji nazirlərinin görüşündə start verilib. Daha sonra, 2019-cu ilin avqustunda tərəflər layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırmasını birgə hazırlamaq barədə müqavilə bağlayıb. Azərbaycan-Rusiya, Azərbaycan-İran arasında neqliyyat və enerji də daxil olmaqla bir

sıra regional layihələrdə əməkdaşlığın gücləndirilməsi fonunda “Şimal-Cənub” elektrik dəhlizi layihəsinə maraq yenidən canlanır.

Xatırladaq ki, Azərbaycanın artıq “Şərqi-Qərb” enerji layihəsi ilə Gürcüstan və Türkiyəyə elektrik enerjisi təhcizatını həyata keçirmək təcrübəsi var. 2015-ci ildən etibarən Bakı Şərqi-Qərb dəhlizi ilə uğurla elektrik enerjisi ixrac edib və 2020-ci ilin sonuna Azərbaycandan Gürcüstanı elektrik enerjisinin ixracı 726,3 milyon kilovat-saat, Türkiyəyə 101,8 milyon kilovat-saat təşkil edib.

Enerji sistemlərinin inteqrasiyası “Şimal-Cənub” enerji layihəsinin iştirakçısı olan hər üç ölkə üçün faydalıdır. Üç ölkənin enerji sistemlərinin səmərəliliyinin artması, xərclərin aşağı salınması və enerji qiymətlərində azalması baxımından ümumi inteqrasiya əhəmiyyətlidir.

“Şimal-Cənub” enerji layihəsinin Azərbaycanın faydalarına gəlincə: enerji sistemlərinin inteqrasiyası həmişə iqtisadi səmərəliliyin artması deməkdir. Bu, gəlirlilik vəziyyətinin yaxşılaşması, xərclərin azalması və istehlakçılara elektrik enerjisinin daha məqbul tariflərlə çatdırmaq imkanındır. Bu baxımdan Azərbaycan üçün layihənin faydaları böyükdür. Gəlir milli iqtisadiyyatın digər sahələrinə və ixraca yönləndirilə bilər. Bu da öz növbəsində əlavə valyuta gəlirləri və milli iqtisadiyyat üçün əlavə investisiya imkanlarıdır.

“Şimal-Cənub” enerji layihəsi ilə Azərbaycan bölgədə elektrik körpüsü rolunu oynayacaq. Azərbaycanın Rusiya Federasiyası və İranda həmsərhəd olan bölgələrdə enerji sistemlərinin inteqrasiyası enerji səmərəliliyi baxımından əhəmiyyətli irəliləyişlərə səbəb ola bilər. Belə ki, Rusiyanın Şimali Qafqaz bölgəsində enerji qıtlığı mövcuddur. Rusiya Dağıstanda əlavə enerji potensialına malik deyil.

Enerji çatışmazlığı ilə bağlı oxşar vəziyyət İranda da yaşanır. Məhz Buşehr AES-in növbəti enerji bloklarının inşası bu səbəbdən davam edir. Lakin tikinti işləri İranda daha inkişaf etmiş

cənubunda baş verdiyindən, Şimal əyalətlərində enerji problemi həll olunmayıb. “Şimal-Cənub” enerji dəhlizinin yaradılması ilə bu ölkənin Şimal əyalətlərində enerji təhcizati problemlərinin həlli mümkündür.

Digər tərəfdən, İranda xarici enerji əməkdaşlığında prioritetlərdən biri də elektrik xətlərinin bölgə ölkələri ilə sinxronizasiyasıdır. Tehran hazırda Azərbaycan, Ermənistan, İraq, Türkmənistan və Əfqanıstanla elektrik mübadiləsi layihələrini uğurla həyata keçirir. İranda dəfələrlə enerji şəbəkələrini Rusiya və Azərbaycanla sinxronizasiya etmək niyyətində olduğunu bəyan edib. İranda enerji sisteminin qonşuları ilə elektrik mübadiləsi üçün mövcud gücü 3500 meqavat səviyyəsindədir, İranda isə bu həcmi 10 min meqavata çatdırıla bilər. Azərbaycan bu iki ölkə arasında enerjinin paylanması istehsalçı və tranzit dövlət kimi yüksək mövqədə əldə edir. Qeyd edim ki, layihədən əvvəl də Azərbaycandan elektrik enerjisinin İrana çatdırıldığı iki elektrik ötürücü xətti mövcuddur.

Ekspertlərin fikrincə, Azərbaycanın indi azad edilmiş ərazilərin bərpası üçün kifayət qədər böyük həcmdə elektrik enerjisinə ehtiyac olacağını nəzərə alsaq, ölkəmiz yaxın vaxtlarda enerji istehsalını daha da artıracaq.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə elektrik stansiyaları, yollar dağıdılıb, qalan elektrik stansiyalarında ciddi problemlər var. Qarabağın zəngin su ehtiyatı, çayları Azərbaycan üçün çox faydalı olan kiçik su elektrik stansiyaları tikmək imkanı yaradır. Vurğulamaq istərdik ki, dünyada hasil edilən elektrik enerjisinin 75%-i, Azərbaycanda isə 90%-i istilik elektrik stansiyalarında istehsal olunur.

Beləliklə, regional və beynəlxalq enerji layihələrinin mühüm və etibarlı iştirakçısı kimi tanınan Azərbaycan “Şimal-Cənub” layihəsi ilə əhəmiyyətli bir tranzit ortağı olaraq bölgənin enerji qovşağına çevriləcəkdir.

Leyla MƏMMƏDOVA,
“Xalq qəzeti”